

การศึกษาเกี่ยวกับหลักการใช้ยาสมุนไพรและการจับคู่ยาในการรักษา
โรคทางนรีเวช ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนจีน จากหนังสือเตอเพยเป็นเฉ่า

The Study of the Compatibility Law of Gynecology Related

TCM Herb in De Pei Ben Cao

สุวิมล ผลชารี

คณะกรรมการแพทย์แผนจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Email : swm_wan@hotmail.com

บทคัดย่อ

เตอเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 เป็นหนังสือที่มีความโดดเด่นเรื่องการใช้ยาสมุนไพรและการจับคู่ยา เขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงของประเทศจีน หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคจากคัมภีร์ต่าง ๆ ประสบการณ์การรักษาโรคของแพทย์จีนตั้งแต่ก่อนราชวงศ์ชิง รวมถึงประสบการณ์การรักษาโรคของผู้เขียน ซึ่งผู้เขียนบันทึกการใช้ยาด้วยเนื้อหาที่กระชับ เข้าใจง่ายและเหมาะกับการนำมาเป็นคู่มือการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคทางนรีเวชด้วยศาสตร์การแพทย์แผนจีนที่มีบันทึกในหนังสือเตอเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 ทำการเก็บข้อมูลตัวยาและคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวช ในตาราง EXCEL รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ซึ่งสามารถสรุปผลข้อมูลได้ว่า 1. กลุ่มยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่มีบันทึกในหนังสือเตอเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ กลุ่มยาบำรุง กลุ่มยาดับความร้อน กลุ่มยาละลายเลือดคั่ง กลุ่มยาห้ามเลือดและกลุ่มยาปรับการไหลเวียนของชี 2. ยาที่มีความถี่ในการใช้รักษาโรคทางสตรีมากที่สุด 5 อันดับแรกคือ ดังกุย (当归) เิงตี้หวง (生地黄) ขวนซุง (川芎) ไ่เส้า (白芍) และเซียงฟู (香附) 3. คู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชที่บันทึกในหนังสือเตอเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 205 ชุด แบ่งเป็นชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวข้องกับประจำเดือนจำนวน 33 ชุด ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวข้องกับอาการตกขาวจำนวน 26 ชุด ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์จำนวน 46 ชุด ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการในสตรีหลังคลอดจำนวน 70 ชุด และชุดยาที่รักษากลุ่มโรคอื่นๆทางนรีเวชจำนวน 30 ชุด 4. การจับคู่ยาและกฎเกณฑ์การใช้ยาร่วมมีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาวะของโรค ซึ่งสามารถอ้างอิงได้จากการรักษาทางคลินิก

คำสำคัญ : เตอเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 โรคทางนรีเวช ยาสมุนไพร หลักการจับคู่ยา

Abstract

Objective: De Pei Ben Cao is a publication that studies the compatibility of herbs used in Traditional Chinese Medicine. This study examines the gynecology related herbs found in the

publication, how they are used to treat different gynecological diseases, and also to study the compatibility laws of these herbs.

Methods: This study consolidates the different pairings of gynecology related herbs, and with accordance to Gynecology in Traditional Chinese Medicine, classifies the relevant herbs into the following: Menstruation problems, Leucorrhoea problems, Partum problems, Post-partum problems, and others (gynecology related problems). These herbs were then further classified into the different pairings, their functions, etc, and the data were tabulated into an Excel spreadsheet, forming a data pool for the gynecology herbs in De Pei Ben Cao. Using computing software, the frequency of the usage and pairings of the herbs were analyzed and plotted into a graph. The commonly used herbs were further analyzed to understand the relationship between these herbs and the different symptoms in gynecological diseases.

Results: 1. The most commonly used herbs in De Pei Ben Cao for treatment of gynecological diseases are tonics and antipyretics, followed by herbs that aid blood circulation, hemostatic, herbs that improve qi, and astringents. 2. The five herbs that appeared the most frequently are Danggui, Sheng Di Huang, Chuan Xiong, Bai Shao and Xiang Fu. 3. The commonly used herbs in De Pei Ben Cao for treatment of gynecological diseases have 205 pairings divided for menstruation problems (33 pairings), for leucorrhea problems (26 pairings), for partum problems (46 pairings), for post-partum problems (70 pairings), for others (gynecology related problems; 30 pairings). 4. The different symptom in gynecology related diseases can be treated using different compatibility law, and these can be used for reference in clinical situations.

Keywords : De Pei Ben Cao, Gynecology. Herbs, Compatibility laws

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของสตรีในทางการแพทย์แผนจีน หมายถึง ช่วงเวลาที่สตรีมีประจำเดือน มีการตกขาว ช่วงตั้งครรภ์ ช่วงคลอดและช่วงให้นมบุตร การแพทย์แผนจีนมีแนวคิดที่ว่า^[4] เพศหญิงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอวัยวะทั้ง 5 ได้แก่ ไต ตับ ม้าม หัวใจและปอด โดยที่ไตเป็นทุนแต่แรกเกิดมีหน้าที่ผลิตสารจิงและควบคุมการทำงานของอวัยวะสืบพันธุ์ ตับทำหน้าที่เก็บกักเลือดและปรับปริมาณเลือดในร่างกาย เป็นตัวควบคุมการกระจายและระบายชี่ และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ม้ามเป็นทุนหลังกำเนิดเป็นแหล่งสร้างสารจิงเป็นประจำเพื่อหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆของร่างกาย รวมถึงการสร้างเลือด จากคำกล่าวที่ว่า “เพศหญิงมีเลือดเป็นพื้นฐาน เลือดเป็นต้นกำเนิดของชี่ ซึ่งสามารถสร้างเลือด ซึ่งสามารถผลักดันให้เลือดไหลได้ปกติเลือดและชี่ปกติร่างกายของสตรีก็เป็นปกติสุข^[21]” เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของชี่และเลือด หัวใจควบคุมจิตใจ พลังชี่ของหัวใจจะขับเคลื่อนให้เลือดไหลเวียนใน

หลอดเลือดได้อย่างปกติ หัวใจสัมพันธ์กับเป้าม่าย (胞脉) มีหน้าที่ควบคุมการทำงานของเส้นลมปราณในมดลูก ปอดมีหน้าที่กำกับกรไหลเวียนของน้ำในร่างกายและยังมีหน้าที่ช่วยหัวใจให้ไหลเวียนเลือดทั่วร่างกาย นอกจากนี้เพศหญิงยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเส้นลมปราณชง เส้นลมปราณเริน เส้นลมปราณตูและเส้นลมปราณไต โดยเส้นลมปราณทั้งสี่มีทิศทางการไหลเวียนรอบมดลูก ช่วยให้การดำเนินงานของมดลูกในการสร้างประจำเดือน การตั้งครรภ์การคลอดบุตรให้เป็นปกติ จิ้งเย่วฉวนซู ฟุเหรินกุย 《景岳全书 妇人规》^[20] กล่าวว่า “สตรีมีเลือดเป็นสิ่งสำคัญ” “โรคทางนรีเวช มักเกิดจากขี้ผิดปกติและเลือดไม่เพียงพอ” จากคำกล่าวข้างต้น เลือดและขี้ นับเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของสตรีและเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดโรคทางนรีเวช นอกจากสาเหตุหลักดังกล่าวแล้ว ยังมีสาเหตุจากปัจจัยภายนอกและการทำงานผิดปกติของอวัยวะอื่นๆ ด้วย ดังนั้นการรักษาใช้ทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนใช้การวินิจฉัยโรคจากภาวะของโรค(ลักษณะและกลไกการเกิดโรคที่แตกต่างกัน) เพื่อกำหนดหลักการและวิธีการรักษาโรค ซึ่งสามารถรักษาได้ทั้งการทานยาสมุนไพร การฝังเข็ม หรือวิธีการอื่นๆ ทางทางการแพทย์แผนจีน

เต๋อเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 เป็นหนังสือที่รวบรวมการรักษาโรคที่มีความโดดเด่นเรื่องการใช้ยาสมุนไพรและการจับคู่ยา ซึ่งการจับคู่ยา หมายถึง การนำตัวยาสองตัวขึ้นไปมาใช้ร่วมกันเพื่อรักษาโรคหรืออาการแสดงต่างๆ โดยที่คู่ยาดังกล่าว สามารถใช้ร่วมกับตำรับยาพื้นฐานหรือสร้างเป็นตำรับยาใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการรักษาโรคทางนรีเวชด้วยการใช้ยาสมุนไพรที่มีบันทึกในหนังสือเต๋อเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 จึงเป็นที่มาของการรวบรวมข้อมูลตัวยาและการจับคู่ยา รวมถึงการศึกษาถึงกฎความสัมพันธ์ของการใช้ยา เพื่อเป็นฐานข้อมูลและเพิ่มแนวทางการรักษาโรคทางนรีเวชด้วยการใช้ยาสมุนไพรต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำฐานข้อมูล เกี่ยวกับการใช้ยาและการจับคู่ยาในการรักษาโรคทางนรีเวชด้วยศาสตร์การแพทย์แผนจีน จากหนังสือเต๋อเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》
2. เพื่อหาความถี่การใช้ยาสมุนไพร กลุ่มยาสมุนไพรและยาที่ใช้บ่อยในการรักษาโรคทางนรีเวช
3. เพื่อรวบรวมหลักการและวิธีการใช้คู่ยาในการรักษาโรคทางนรีเวชตามภาวะของโรค
4. เพื่อหาความสัมพันธ์ของการจับคู่ยา กฎเกณฑ์การใช้ยาร่วม เพื่อประยุกต์ใช้ในการสร้างตำรับยาใหม่ต่อไป

สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดโรคทางนรีเวช คือ ขี้และเลือด ดังนั้นสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวชควรมีความสัมพันธ์โดยตรงกับขี้และเลือดซึ่งเป็นกลไกหลักที่ทำให้เกิดโรค โดยยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวช ควรเป็นกลุ่มยาบำรุงขี้และเลือด ยาปรับการไหลเวียนขี้และเลือด ยาห้ามเลือด และยาละลายเลือดคั่ง เป็นหลัก

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. วิธีการวิจัย

เป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลยาสมุนไพรและการจับคู่ยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวชที่มีบันทึกใน หนังสือต่อเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》^[1] ซึ่งมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เกณฑ์การเลือกตัวยา ตัวยานั้นต้องมีการจับคู่ยา (ไม่ใช่ยาเดี่ยว) และมีการเขียนสรรพคุณทางการรักษาโรคทางนรีเวชอย่างชัดเจน โดยสรรพคุณของตัวยาอ้างอิงจากหนังสือสารานุกรมสมุนไพรจีน 《中药大辞典》^[2]
2. เกณฑ์การคัดออก มีบันทึกสรรพคุณของตัวยาชัดเจนแต่ไม่มีการจับคู่ยา หรือตัวยานั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับการรักษาโรคทางนรีเวช
3. เกณฑ์การแบ่งกลุ่มตัวยา งานวิจัยนี้อ้างอิงการแบ่งกลุ่มตัวยาจากตำราเรียนเภสัชวิทยาจีน 《新世纪 (第二版) 全国高等中医药院校规划教材·中药学》^[3] เพื่อแบ่งกลุ่มยาตามสรรพคุณของตัวยา ออกเป็นหมวดหมู่ เช่น กลุ่มยาขับร้อน กลุ่มยาปรับการไหลเวียนชี กลุ่มยาบำรุง เป็นต้น
4. เกณฑ์การแบ่งโรคทางนรีเวชและการจำแนกภาวะของโรคทางนรีเวช อ้างอิงจากหนังสือนรีเวชวิทยาแผนจีน 《新世纪 (第二版) 全国高等中医药院校规划教材·中医妇科学》^[4] ซึ่งแบ่งโรคทางนรีเวชออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ โรคหรืออาการที่เกี่ยวข้องกับประจำเดือน โรคหรืออาการที่เกี่ยวข้องกับการตกขาว โรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์ โรคหรืออาการในสตรีหลังคลอดและกลุ่มโรคอื่นๆ ทางนรีเวช

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลตัวยาและการจับคู่ยาในการรักษาอาการและโรคทางนรีเวช ไว้ในตาราง EXCEL หลังจากนั้นทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลและสรุปข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลในรูปแบบตารางและตารางแท่ง

ผลการวิจัย

1. ผลการรวบรวมตัวยาที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคทางนรีเวช

จากการรวบรวมและประมวลผลข้อมูล พบว่ายาที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคทางนรีเวชที่มีบันทึกในหนังสือต่อเพยเป็นเฉ่า 《得配本草》 มีจำนวน 159 ตัวยา แบ่งตามสรรพคุณของตัวยาได้ทั้งสิ้น 19 กลุ่มยา และมีการจับคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชทั้งสิ้น 205 ชุด ซึ่งแยกผลเป็นตารางดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์กลุ่มตัวยา

จากการรวบรวมข้อมูลในตาราง Excel และนำข้อมูลการใช้ยามาทำการแยกกลุ่มตัวยา วิเคราะห์จำนวนตัวยา ความถี่การใช้ยา พร้อมทั้งหาค่าเฉลี่ยการใช้ยารักษาโรคทางนรีเวช ได้ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแจกแจงจำนวนยาและความถี่ของกลุ่มยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวช

ลำดับ	กลุ่มยา	จำนวนตัวยา	ความถี่ในการใช้ยา	ค่าเฉลี่ย
1	กลุ่มยาบำรุง	26	83	52.20%
2	กลุ่มยาดับร้อน	27	54	33.96%
3	กลุ่มยาห้ามเลือด	17	40	25.15%
4	กลุ่มยาสลายเลือดคั่ง	19	34	21.38%
5	ยาอื่นๆ	6	34	21.38%
6	กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี	10	23	14.46%
7	กลุ่มยาผัดสมาน	8	22	13.83%
8	ยารักษากลุ่มอาการภายนอก	7	22	13.83%
9	กลุ่มยาขับปัสสาวะเพื่อระบายความชื้น	9	17	10.69%
10	กลุ่มยาแก้ไอขับเสมหะ	7	11	6.91%
11	กลุ่มยาไล่ลมและความชื้น	8	9	5.66%
12	กลุ่มยาฆ่าพยาธิและระงับอาการคัน	3	7	4.40%
13	กลุ่มยาสงบจิตประสาท	3	6	3.77%
14	กลุ่มยาระบาย	3	4	2.51%
15	กลุ่มยาเปิดทวาร	1	4	2.51%
16	กลุ่มยาสงบลมดับ	2	3	1.88%
17	กลุ่มยาขับหนองสร้างเนื้อเยื่อ	1	3	1.88%
18	กลุ่มยาขับและสลายความชื้น	1	2	1.25%
19	กลุ่มยาอบอุ่น	1	2	1.25%

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย คือ ค่าความถี่/จำนวนยาทั้งหมด (จากจำนวนยาที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคทางนรีเวชทั้งหมด 159 ตัวยา)

จากตารางที่ 1 พบว่าหนังสือต่อแพทย์เป็นฉะ 《得配本草》 มีบันทึกตัวยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชทั้งสิ้น 159 ตัวยาเมื่อจัดกลุ่มยาตามสรรพคุณสามารถแบ่งได้ 19 กลุ่มยา และเมื่อแจกแจงจำนวนยาและความถี่การใช้ยาแต่ละกลุ่มพบว่า

1. กลุ่มยาที่มีจำนวนยาในการรักษาโรคทางนรีเวชมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) กลุ่มยาดับร้อน 27 ตัวยา 2) กลุ่มยาบำรุง 26 ตัวยา 3) กลุ่มยาห้ามเลือด 17 ตัวยา 4) กลุ่มยาสลายเลือดคั่ง 16 ตัวยา 5) กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี 10 ตัวยา

2. ความถี่ของกลุ่มยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวชมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) กลุ่มยาบำรุง 83 ครั้ง 2) กลุ่มยาดับร้อน 53 ครั้ง 3) กลุ่มยาห้ามเลือด 40 ครั้ง 4) กลุ่มยาสลายเลือดคั่ง 34 ครั้ง 5) กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซีใช้ 23 ครั้ง จะเห็นได้ว่ากลุ่มยาดับร้อนมีตัวยามากกว่ากลุ่มยาบำรุง 1 ตัวยา แต่ความถี่ของการใช้กลุ่มยาบำรุงมีมากกว่าถึง 30 ครั้ง รองลงมาคือ กลุ่มยาดับร้อน กลุ่มยาห้ามเลือด กลุ่มยาสลายเลือดคั่งและกลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี (ยาอื่นๆ

หมายถึง ยาที่มีการบันทึกสรรพคุณของยาว่าสามารถรักษาโรคทางนรีเวชได้ แต่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มยาตามการแบ่งสรรพคุณยาที่อ้างอิงในหนังสือ เกสัชวิทยาจีน 《新世纪（第二版）全国高等中医药院校规划教材·中药学》 จึงไม่นำมาใช้ในทางสถิติ)

1.2 การวิเคราะห์ตัวยาและการจับคู่ยา

จากการประมวลผลข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่และค่าเฉลี่ยการใช้ตัวยาและการจับคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวช ได้ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความถี่ของตัวยาในการจับคู่ยา 10 อันดับแรก

ลำดับ	ชื่อยา	ความถี่(ครั้ง)	ค่าเฉลี่ย	กลุ่มยา
1	ตั๋งกวย(当归)	16	7.80%	กลุ่มยาบำรุง
2	เซิงตี้หวง(生地黄)	10	4.87%	กลุ่มยาดีบร้อน
3	ชวนซง(川芎)	9	4.39%	กลุ่มยาละลายเลือดคั่ง
4	ไปเส้า(白芍)	8	3.90%	กลุ่มยาบำรุง
5	เซียงฟู(香附)	7	3.41%	กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของชี
6	อ้ายเย่(艾叶)	6	2.92%	กลุ่มยาห้ามเลือด
7	ไข่ขาว(鸡子白)	6	2.92%	กลุ่มยาดีบร้อน
8	จิงเจี๋ย(荆芥)	6	2.92%	ยารักษากลุ่มอาการภายนอก
9	ข้าวเหนียว(糯米)	6	2.92%	กลุ่มยาดีบร้อน
10	ฝูหลิง(茯苓)	6	2.92%	กลุ่มยาขับปัสสาวะเพื่อระบายความชื้น

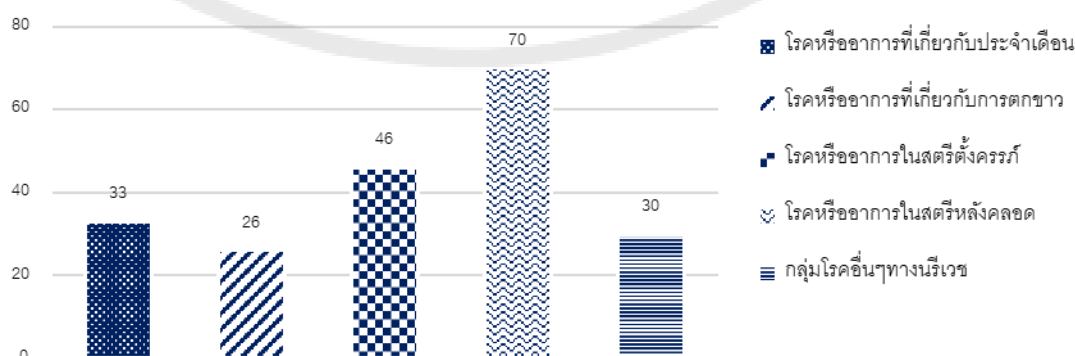
หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย คือ ค่าความถี่/จำนวนชุดคู่ยาทั้งหมด (จากจำนวนชุดยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวชทั้งสิ้น 205 ชุดคู่ยา)

จากตารางที่ 2 พบว่าหนังสือต่อแพทย์เป็นฉ่า 《得配本草》 บันทึกตัวยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ ตั๋งกวย(当归) เซิงตี้หวง(生地黄) ชวนซง(川芎) ไปเส้า(白芍) เซียงฟู(香附)

2.การวิเคราะห์ผลการจับคู่ยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวช

จากการรวบรวมและประมวลผลข้อมูล พบว่ามีการจับคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชที่มีบันทึกในหนังสือ ต่อแพทย์

ภาพที่ 1 การแจกแจงจำนวนคู่ยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวช

เป็นฉ่า 《得配本草》 ทั้งสิ้น 205 ชุด ซึ่งผลการวิจัยสามารถแสดงในรูปแบบแผนภูมิแท่ง ดังนี้

การวิจัยในครั้งนี้อ้างอิงการจำแนกโรคทางนรีเวชจากหนังสือนรีเวชวิทยาแผนจีน 《新世纪（第二版）全国高等中医药院校规划教材·中医妇科学》^[4] โดยแบ่งโรคทางนรีเวชออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1. โรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือน

(月经病) 2. โรคหรืออาการที่เกี่ยวกับการตกขาว(带下病) 3. โรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์(妊娠病) 4. โรคหรืออาการในสตรีหลังคลอด(产后病) และ 5. กลุ่มโรคอื่นๆทางนรีเวช

จากการประมวลผลคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชทั้งสิ้น 205 ชุด แบ่งเป็น 1. ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือนจำนวน 33 ชุด 2. ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับอาการตกขาวจำนวน 26 ชุด 3. ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์จำนวน 46 ชุด 4. ชุดยาที่รักษาโรคหรืออาการในสตรีหลังคลอดจำนวน 70 ชุด และ 5. ชุดยาที่รักษาในกลุ่มโรคอื่นๆทางนรีเวชจำนวน 40 ชุด โดยโรคทางนรีเวชทั้ง 5 กลุ่ม สามารถแบ่งอาการหรือโรคล่วงได้ดังนี้

2.1 โรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือน

จากการศึกษาพบว่าชุดยาที่ใช้รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือนที่บันทึกในหนังสือต่อเพียงเป็นฉ่า 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 33 ชุด จำแนกเป็นชุดยาที่รักษาภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก 14 ชุด ภาวะประจำเดือนมาผิดปกติ 8 ชุด ภาวะขาดประจำเดือน 6 ชุด ประจำเดือนในรูปแบบของเลือดกำเดา 3 ชุด ประจำเดือนมาน้อย 1 ชุด และปวดประจำเดือน 1 ชุด จากการประมวลข้อมูลชุดยาที่ใช้รักษาภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกทั้ง 14 ชุด มีการจับคู่ยาเพื่อใช้รักษาภาวะของโรคที่ต่างกัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงการจับคู่ตัวยาในการรักษาภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก

ชื่อยา	การจับคู่ยา	ภาวะของโรคที่ใช้รักษา ^[4]
หยาเหลียงสื่อ(禹余粮)	ชื่อสื่อจือ(赤石脂) มูลี่เฟิน(牡蛎粉)	ภาวะมีมพร่อง
	ไฮ่เพียวเซียว(海螵蛸) เต็งซินถู่(灶心土)	
ฝางเฟิง(防风)	ฉ่าวเฮยฝูหวง(炒黑蒲黄)	ภาวะมีมพร่อง
มู่เอ้อ(木耳)	เส่วยหยาตัน(血余炭)	ภาวะมีมพร่อง
หวงฉิน(黄芩)	หมี่ซู่(米醋)	ภาวะเลือดร้อน
ต้าจี้(大蓟)	เสี่ยวจี้(小蓟)	ภาวะเลือดร้อน
มู่เจ้ย(木贼)	หยาหยาเหลียง(禹余粮)	ภาวะเลือดร้อน
ซือกวา(丝瓜)	จงหลู่ตัน(棕榈炭)	ภาวะเลือดร้อน
ปี้สือ(荸荠)	เหล้า	ภาวะเลือดร้อน
จงหลู่ตัน(棕榈炭)	ต้วนไปฝาน(煅白矾)	ภาวะเลือดร้อน
หวงจวน(黄绢)	จงหลู่ตัน(棕榈炭) จิงม้อตัน(京墨炭)	ภาวะเลือดร้อน
ม้อ(墨)	ซู่(醋)	ภาวะเลือดคั่ง

ขวนซง(川芎)	เซิงตี้หวง(生地黄)	ภาวะเลือดคั่ง
เหลียนฝาง(莲房)	จิ้งเจี้ยนตัน(荆芥炭)	ภาวะเลือดคั่ง
หยางโร่ว(羊肉)	เซิงตี้หวง(生地黄) ตังกู่ย(当归)	ภาวะเลือดคั่ง

2.2 โรคหรืออาการที่เกี่ยวกับภาวะตกขาว

จากการศึกษาพบว่าชุดยาที่ใช้รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับภาวะตกขาวที่บันทึกในหนังสือเต๋อเพ่ยเป็นเฉ่า 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 26 ชุด จำแนกเป็นชุดยาที่รักษาอาการตกขาวหรือระดูขาว 19 ชุด การหลังเมือกขุน ผิดปกติ 6 ชุดและการหลังเมือกใสผิดปกติ 1 ชุด^[5] จากการประมวลข้อมูลชุดยาที่ใช้รักษาอาการตกขาวหรือระดูขาว 19 ชุด มีการจับคู่ยาเพื่อใช้รักษาภาวะของโรคที่ต่างกัน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางแสดงการจับคู่ตัวยาในการรักษาภาวะตกขาว

ชื่อยา	การจับคู่ยา	ภาวะของโรคที่ใช้รักษา ^[4]
ไปเส้า(白芍)	กันเจียง(干姜)	ภาวะม้ามพร่อง
จิกวานฮวา(鸡冠花)	เหล้าเหลียง	ภาวะม้ามพร่อง
ไฮ่เพียวเซียว(海螵蛸)	ลู่หรง(鹿茸) เออเจียว(阿胶)	ภาวะไตพร่อง
อูกูจี้(乌骨鸡)	ไปกว้อ(白果) เหลียนโร่ว(莲肉)	ภาวะไตพร่อง
โก่วจี้(狗脊)	ลู่หรง(鹿茸) อ้าย(艾)	ภาวะไตพร่อง
สือซางฝู(石菖蒲)	ปู้กู่จื่อ(补骨脂)	ภาวะไตพร่อง
ลู่หรง(鹿茸)	โก่วจี้(狗脊) ไปเหลียน(白蒺) อ้าย(艾)	ภาวะไตพร่อง
ตี้กู่ผิ(地骨皮)	เซิงตี้(生地)	ภาวะอินพร่อง ความชื้นสะสม
ชู่เซิน(苦参)	มู่ลี่(牡蛎)	ภาวะร้อนชื้น
ฉานท่วย(蚕蜕)	เหล้า	ภาวะร้อนชื้น
หมาฉื่อควาน(马齿苋)	จี้จื่อ(鸡子)	ภาวะร้อนชื้น
ชือเส้า(赤芍)	เซียงฟู่(香附)	ภาวะร้อนชื้น
เฉียวมาย(荞麦)	ไข่ขาว(鸡子清)	ภาวะร้อนชื้น
豬脂膏	เหล้า	ภาวะร้อนชื้น
ไปจื่อ(白芷)	ซุนผิ(椿皮)	ภาวะร้อนชื้น
ไฮ่ท้อ(厚朴)	หวงเหลียน(黄连)	ภาวะร้อนชื้น
ซุนผิ(椿皮)	กันเจียง(干姜) ขวนหวงไป(川黄柏)	ภาวะความชื้นและพิษสะสม
ไปฝูหลิง(白茯苓)	หวงล่า(黄蜡)	ภาวะความชื้นและพิษสะสม
ไปจื่อ(白芷)	หงคู้เกิน(红葵根) ไปเส้า(白芍) คู้ฝาน(枯矾)	ภาวะความชื้นและพิษสะสม

2.3 โรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์

จากการศึกษาพบว่าชุดยาที่ใช้รักษาโรคหรืออาการในสตรีมีครรภ์ที่บันทึกในหนังสือต่อแพทย์เป็นฉ่ำ 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 46 ชุด จำแนกเป็นชุดยาที่รักษาอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของทารกในครรภ์ 22 ชุด ภาวะคลอดบุตรยาก 5 ชุด การขับปัสสาวะผิดปกติ 5 ชุดและภาวะทารกเสียชีวิตในครรภ์ 4 ชุด จากการประมวลข้อมูลชุดยาที่ใช้รักษาอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของทารกในครรภ์ทั้ง 22 ชุด มีการจับคู่ยาเพื่อใช้รักษาภาวะของโรคที่ต่างกัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางแสดงการจับคู่ยาในการรักษาอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของทารกในครรภ์

ชื่อยา	การจับคู่ยา	ภาวะของโรคที่ใช้รักษา ^[4]
จูซา(朱砂)	ไข่ขาว(鸡子白)	ภาวะเลือดร้อน
เจิงตี้หวง(生地黄)	ไข่ขาว(鸡子白)	ภาวะเลือดร้อน
ไปเฉ่าซวง(百草霜)	จงทัน(棕炭)	ภาวะเลือดร้อน
ตู้จิ่ง(杜仲)	น้ำหมี(糯米) ซานเย่า(山药)	ภาวะไตพร่อง
ซางจี้เซิง(桑寄生)	เออเจียว(阿胶)	ภาวะไตพร่อง
ชวนชู่ต้วน(川续断)	ตู้จิ่ง(杜仲)	ภาวะไตพร่อง
ฉินเจียว(秦艽)	เออเจียว(阿胶) อ้าย(艾)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
อ้าย(艾)	เออเจียว(阿胶)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
จู้หม่าเกิน(苎麻根)	เจี้ยนเหลียน(建莲) น้ำหมี(糯米)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
น้ำหมี(糯米)	หวงฉี(黄芪) ชวนซง(川芎)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
จูกัน(猪肚)	เว่ยจื่อ(五味子)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
จู้หม่าเกิน(苎麻根)	ไป๋อิน(白銀)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
สุตี้หวง(熟地黄)	ดังกุย(当归)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
หลี่หู่(鲤鱼)	เออเจียว(阿胶)) น้ำหมี(糯米)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
อิ่นป้อ(银箔)	จู้หม่าเกิน(苎麻根) เหล้า	ภาวะซีและเลือดพร่อง
อิ่นป้อ(银箔)	ซงไป๋(葱白) เออเจียว(阿胶)) น้ำหมี(糯米)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
หวงฉี(黄芪)	ชวนซง(川芎) น้ำหมี(糯米)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
ไป๋จู้(白朮)	หวงฉิน(黄芩)	ภาวะซีและเลือดพร่อง
หวงฉิน(黄芩)	ไป๋จู้(白朮)	ภาวะซีพร่องเลือดร้อน
เซี่ย(薤)	ดังกุย(当归)	ภาวะความเย็นทำให้เลือดติดขัด
ซงไป๋(葱白)	ชวนซง(川芎)	ภาวะความเย็นทำให้เลือดติดขัด
จื่อซู่(紫苏)	จู่ฝี่(橘皮) ซาเหริน(砂仁)	ภาวะความเย็นทำให้เลือดติดขัด

2.4 โรคหรืออาการในสตรีหลังคลอด

จากการศึกษาพบว่าชุดยาที่ใช้รักษาโรคหรืออาการในสตรีหลังคลอดที่บันทึกในหนังสือต่อแพทย์เป็นฉ่ำ 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 70 ชุด จำแนกเป็นชุดยาที่รักษาอาการเต้านมอักเสบ 17 ชุด น้ำคาวปลาไม่ไหล 5 ชุด น้ำนมมาน้อย 5 ชุด จากการประมวลข้อมูลชุดยาที่ใช้รักษาอาการเต้านมอักเสบ 17 ชุด มีการจับคู่ยาเพื่อใช้รักษาภาวะของโรคที่ต่างกัน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ตารางแสดงการจับคู่ตัวยาในการรักษาอาการเต้านมอักเสบ

ชื่อยา	การจับคู่ยา	ภาวะของโรคที่ใช้รักษา ^[4]
ตงคฺยฺจื่อ(冬葵子)	ซาเหริน(砂仁)	ระยะอดกั้น(郁乳期)
เฟิงฝาง(蜂房)	หนิวบิ่งจื่อ(牛蒡子)(เดี่ยว) เหล้า	ระยะอดกั้น(郁乳期)
	มู่ทง(木通) จื่อทรานถ่งสด(生自然)	ระยะอดกั้น(郁乳期)
ชวนซานเจี่ย(穿山甲)	銅)เหล้า	
เฉินผี้(陈皮)	เซ่อเซียง(麝香) เหล้า	ระยะอดกั้น(郁乳期)
ยฺยฺจวนฮวาเกิน(玉簪花根)	เหล้า	ระยะอดกั้น(郁乳期)-外用 ใช้ภายนอก
ชีวอินหนี่(蚯蚓泥)	หมี่ซุ(米醋)	ระยะอดกั้น(郁乳期)-外用 ใช้ภายนอก
	ไปจื่อ(白芷) เส่าเย่า(芍药) จูจื่อ(猪脂)	ระยะอดกั้น(郁乳期)-外用 ใช้ภายนอก
ตันเซิน(丹参)	เหล้า	ระยะอดกั้น(郁乳期)-外用 ใช้ภายนอก
ชวนเฉ่าเกิน(萱草根)	ต้าหวง(大黄) ลี้จว(黍粥)	ระยะอดกั้น(郁乳期)-外用 ใช้ภายนอก
เจียสฺตูเฟิน(猥鼠粪)	ถ่งเปี่ยน(童便)เหล้า	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
กั่วนจ้ง(贯众)	โหลเหริน(萎仁)	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
ไปจื่อ(白芷)	เจียงเจียง(生姜) เหล้าเหลือง	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
เซียนเฮ่อเฉ่า(仙鹤草)	ชวนเฉ่าเกิน(萱草根) ไปมี(白蜜)	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
เซอกัน(射干)	หฺรูเซียง(乳香)	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
เทียนฮวาเฟิน(天花粉)	เหรินตงเถิง(忍冬藤) เหล้า	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
ฝูกงอิง(蒲公英)	เก่อลี่เซี่ยว(蛤蜊壳)	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
เจ้าเจี่ยว(皂角)	จื่อฮวาตี้ต้ง(紫花地丁)	ระยะฝี่หนอง(蕴脓期)
หลู่เจี่ยว(鹿角)		

2.5 โรคอื่นๆทางนรีเวช

จากการศึกษาพบว่าชุดยาที่ใช้รักษาโรคอื่นๆทางนรีเวชที่บันทึกในหนังสือต่อแพทย์เป็นฉ่ำ 《得配本草》 มีทั้งสิ้น 30 ชุด จำแนกเป็นชุดยาที่รักษาแผลในช่องคลอด 7 ชุด เหงื่อออกตามอวัยวะเพศ 5 ชุด มีบุตรยาก 3 ชุด มีก้อนใน

ช่องท้อง 2 ชุด จากการประมวลข้อมูลชุดยาที่ใช้รักษาอาการแผลในช่องคลอดทั้ง 7 ชุด มีการจับคู่ยาเพื่อใช้รักษาภาวะของโรคที่ต่างกัน ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ตารางแสดงการจับคู่ตัวยาในการรักษาอาการเต้านมอักเสบ

ชื่อยา	การจับคู่ยา	ภาวะของโรคที่ใช้รักษา ^[4]
ฟูสือ(浮石)	จินอันฮวา(金银花)	ภาวะร้อนชื้น(ยารับประทาน)
เป็ยเจี๋ย(鳖甲)	ไชขาว(鸡子白)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)
เซี่ยนเฉ่า(茜草)	จิ่วอันเฟิน(蚯蚓粪)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)
หลิงเซียวฮวา(凌霄花)	หลี่หยู่ตัน(鲤鱼胆)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)
หลู่กันสือ(炉甘石)	เอ๋อฉา(儿茶)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)
หลู่กันสือ(炉甘石)	ชิงใต้ ปิงเฟียน(青黛、冰片)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)
เอ๋อฉา(儿茶)	ชิงใต้ ปิงเฟียน(轻粉、冰片)	ภาวะร้อนชื้น(ยาใช้ภายนอก)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคในบริเวณที่มีบันทึกในหนังสือเต๋อเพ่ยเป็นเฉ่า 《得配本草》สามารถอภิปรายและสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สาเหตุและกลไกการเกิดโรคทางบริเวณในทางการแพทย์แผนจีน เกิดจากการทำงานผิดปกติของอวัยวะภายใน ความผิดปกติของเลือดและชี การเดินทางของเส้นลมปราณชง เร็น ตู ได้มีความผิดปกติและความผิดปกติของมดลูกและรังไข่^[6] จากสาเหตุข้างต้น สามารถใช้หลักและวิธีการรักษาเป็น วิธีบำรุงและเสริมสร้างการทำงานของอวัยวะภายใน การปรับการไหลเวียนของเลือดและชี การบำรุงอินหยางเลือดและชี เพิ่มบำรุงหรือระบายการไหลเวียนของเส้นลมปราณชง เร็น ตู ได้ การบำรุงไต ดับและม้าม โดยที่วิธีการรักษาจะสอดคล้องกับภาวะของโรค จากการวิจัยพบว่ากลุ่มยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคหรืออาการทางบริเวณที่มีบันทึกในหนังสือเต๋อเพ่ยเป็นเฉ่า มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ กลุ่มยาบำรุง กลุ่มยาดับความร้อน กลุ่มยาสลายเลือดคั่ง กลุ่มยาห้ามเลือดและกลุ่มยาปรับการไหลเวียนของชี ซึ่งมีความสอดคล้องกับกลไกการเกิดโรคและภาวะของโรคในสตรี

2. จากการวิจัยพบว่ายาที่มีความถี่ในการใช้รักษาโรคทางสตรีมากที่สุด 5 อันดับแรกคือ ตังกุย (当归) เจิงตี้หวง (生地黄) ขวนชง(川芎) ไปเส้า(白芍) และเซียงฟู(香附) โดย ตังกุย (当归)^[7] มีสรรพคุณในการบำรุงเลือดสลายเลือดคั่ง บำรุงตับซึ่งถือเป็นอวัยวะที่สำคัญในการกักเก็บเลือด ดังนั้นตังกุยจัดว่าเป็นยาสมุนไพรสำหรับสตรีจากการศึกษาพบว่าตังกุยมักจับคู่ยากับ กลุ่มยาบำรุง กลุ่มยาสลายเลือดและปรับการไหลเวียนเลือดกลุ่มยาปรับการไหลเวียนชี เจิงตี้หวง (生地黄)^[8] เป็นยาดับร้อนในระดับอั้งชีและเลือดอั้งชียังสามารถห้ามเลือดมักใช้รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือน เช่นเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกอาการตกขาวการเคลื่อนไหวผิดปกติของทารกในครรภ์ เต้านมอักเสบ เป็นต้น จากการศึกษพบว่าเจิงตี้หวงมักจับคู่ยากับกลุ่มยาดับร้อน กลุ่มยาบำรุง กลุ่มยาห้ามเลือด ขวนชง(川

芎)^[9] เป็นยาที่อยู่ในกลุ่มสลายเลือดและเพิ่มการไหลเวียนเลือด อีกทั้งยังสามารถปรับการไหลเวียนของซี่ ไหล่และบำรุงเลือด ถือได้ว่าชวนชงเป็นยาสมุนไพรสำหรับสตรีซึ่งในทางคลินิกมักใช้เพื่อรักษาโรคประจำเดือนมาไม่ปกติปวดประจำเดือน ขาดประจำเดือน เป็นต้นจากการศึกษาพบว่าชวนชงมักจับคู่ยากับกลุ่มยาบำรุง ยากลุ่มรักษาภายนอกกลุ่มยาตัวร้อน **ไปเส้า(白芍)** มีสรรพคุณในการบำรุงเลือดสมานอินนุ่มตับ สามารถรักษาภาวะประจำเดือนมาไม่ปกติปวดประจำเดือน เวียนหัวช่วงมีระดู เวียนหัวช่วงตั้งครรภ์ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า ไปเส้ามักจับคู่กับกลุ่มยาตัวร้อน กลุ่มยาห้ามเลือด กลุ่มยาอบอุ่นและกลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี่ **เซียงฟู(香附)**^[10] มีสรรพคุณในการกระจายลมดับ ปรับการไหลเวียนซี่ ปรับประจำเดือนลดปวด เมื่อปรุงยาด้วยการผัดจะมีฤทธิ์ห้ามเลือดเซียงฟูเป็นยาที่มีความโดดเด่นในการรักษาโรคทางนรีเวช ในทางคลินิกนิยมใช้รักษาภาวะประจำเดือนมาไม่ปกติภาวะขาดประจำเดือนปวดท้องช่วงมีระดู อาการแพ้ท้องภาวะมีก้อนเนื้อในท้องเต้านมอักเสบ เป็นต้นจากการศึกษาพบว่าเซียงฟูมักจับคู่กับกลุ่มยาห้ามเลือด กลุ่มยาตัวร้อน กลุ่มยาขับความชื้นในการรักษาโรคทางนรีเวช^[11-15]

3.จากการรวบรวมตัวยาและการจับคู่ยาเพื่อการรักษาโรคทางนรีเวชออกเป็น 5 กลุ่ม พบว่ายาและคู่ยาที่ใช้รักษาโรคทางนรีเวชที่บันทึกในหนังสือต่อแพทย์เป็นฉะ ทั้งสิ้น 205 ชุด แบ่งได้ดังนี้คือ 1) คู่ยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคหรืออาการที่เกี่ยวกับประจำเดือน 33 ชุด พบมากที่สุดคือคู่ยาที่รักษาภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก 14 ชุด โดยส่วนมากใช้รักษาภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก ที่เกิดจากภาวะเลือดร้อน ภาวะเลือดคั่งและภาวะมีลมพร่อง 2) คู่ยาสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการตกขาวและภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก 26 ชุด พบมากที่สุดคือคู่ยาที่รักษาอาการตกขาว 19 ชุด โดยส่วนมากใช้รักษาอาการตกขาวที่เกิดจากภาวะร้อนชื้น ภาวะไตพร่องและภาวะความชื้นพิษสะสม 3) คู่ยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคหรืออาการในสตรีตั้งครรภ์ 46 ชุด พบมากที่สุดคือคู่ยาที่รักษาอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของทารกในครรภ์ 22 ชุด โดยส่วนมากใช้รักษาอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของทารกในครรภ์ที่เกิดจากภาวะซี่และเลือดพร่อง ภาวะเลือดร้อนและภาวะไตพร่อง 4) คู่ยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคหรืออาการในสตรีหลังคลอด 70 ชุด พบมากที่สุดคือคู่ยาที่รักษาอาการเต้านมอักเสบ 17 ชุด โดยส่วนมากใช้รักษาอาการเต้านมอักเสบที่เกิดจากภาวะเต้านมอักเสบชนิดไม่มีหนอง 5) คู่ยาสมุนไพรที่ใช้โรคอื่น ๆ ทางนรีเวช 30 ชุด พบมากที่สุดคือคู่ยาที่รักษาแผลในช่องคลอด 7 ชุด โดยส่วนมากใช้รักษาโรคแผลในช่องคลอด ที่เกิดจากภาวะร้อนชื้น

4.จากการศึกษาความสัมพันธ์และความถี่ของการจับคู่ยาที่ใช้ในการรักษาโรคทางนรีเวชพบว่า 1) กลุ่มยาบำรุงซี่ใช้คู่กับกลุ่มยาตัวร้อน^[16] สู้เวิน เลียวจิงลุน 《素问·调经论》 ได้กล่าวถึงทฤษฎี “ซี่พร่องทำให้เกิดความร้อน”^[22] จึงเป็นที่มาของความสัมพันธ์ในการใช้กลุ่มยาบำรุงซี่คู่กับยาตัวร้อนในการรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะแกร่งร่วมกับภาวะพร่อง 2) กลุ่มยาบำรุงอินใช้คู่กับกลุ่มยาตัวร้อน สู้เวิน เลียวจิงลุน 《素问·调经论》 ได้กล่าวถึงทฤษฎี “อินพร่องทำให้เกิดความร้อน”^[22] ดังนั้นจึงเป็นความสัมพันธ์ของการใช้กลุ่มยาบำรุงอินใช้คู่กับกลุ่มยาตัวร้อนในการรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะร้อนที่เกิดจากอินพร่อง 3) กลุ่มยาห้ามเลือดใช้คู่กับกลุ่มยาตัวร้อน หลักการห้ามเลือดในทางการแพทย์แผนจีน มี 3 วิธี คือ วิธีอุ่น วิธีดับร้อนและวิธีบำรุง เมื่อมีเลือดออกที่เกิดจากภาวะเลือดร้อน ต้องใช้การรักษาด้วยวิธีดับร้อน จึงเป็นที่มาของความสัมพันธ์ในการใช้กลุ่มยาห้ามเลือดคู่กับกลุ่มยาตัวร้อน เพื่อขจัดความร้อนและทำให้เลือดเย็น ใช้รักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกและ

ประจำเดือนมามากหรือมานานผิดปกติ 4) กลุ่มยาละลายเลือดใช้คู่กับกลุ่มยาตัวร้อน สาเหตุของโรคทางพยาธิสภาพเกิดจากเลือดคั่งสะสมเป็นเวลานานทำให้เกิดเป็นความร้อน ดังนั้นควรใช้กลุ่มยาละลายเลือดคู่กับกลุ่มยาตัวร้อน ในรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะเลือดคั่งสะสมเกิดเป็นความร้อน 5) กลุ่มยาบำรุงซี่ใช้คู่กับกลุ่มยาบำรุงเลือด เนย์จิง สู้เวิน 《内经·素问》^[21] กล่าวว่า เลือดเป็นต้นกำเนิดของซี่ ซึ่งสามารถสร้างเลือด ซึ่งสามารถผลักดันให้เลือดไหลได้ปกติ เมื่อมีภาวะเลือดพร่องย่อมส่งผลกระทบต่อทำให้ซี่พร่อง ดังนั้นจึงต้องใช้กลุ่มยาบำรุงซี่คู่กับกลุ่มยาบำรุงเลือด เพื่อรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะซี่และเลือดพร่อง 6) กลุ่มยาละลายเลือดคั่งใช้คู่กับกลุ่มยาบำรุงเลือด เนื่องจากเลือดพร่องส่งผลให้การไหลเวียนของเลือดภายในร่างกายติดขัดเกิดเป็นเลือดคั่ง ดังนั้นควรใช้กลุ่มยาละลายเลือดคั่งคู่กับกลุ่มยาบำรุงเลือดเมื่อมีโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะเลือดพร่องที่ทำให้เกิดเลือดคั่ง 7) กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี่ใช้คู่กับยาบำรุงซี่ เมื่อซี่พร่องทำให้แรงในการขับเคลื่อนซี่น้อยลง ซึ่งส่งผลให้ซี่ติดขัด ดังนั้นจำเป็นต้องใช้กลุ่มยาปรับการไหลเวียนของซี่คู่กับยาบำรุงซี่ เพื่อรักษาโรคหรืออาการทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะซี่ติดขัดสะสมส่งผลให้ซี่พร่อง 8) กลุ่มยาละลายเลือดใช้คู่กับกลุ่มยาปรับการไหลเวียนซี่ จากความสัมพันธ์ของซี่และเลือด เมื่อเลือดติดขัดมักส่งผลต่อซี่ทำให้ซี่ติดขัด ดังนั้นในการรักษาโรคทางนรีเวชที่เกิดจากภาวะซี่ติดขัดส่งผลให้เกิดเลือดคั่ง ควรใช้ยาละลายเลือดคู่กับยาบำรุงซี่ เพื่อช่วยปรับการไหลเวียนเลือดลดเลือดคั่ง^[17]

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาต่อไป

1. ปัญหาและอุปสรรคในงานวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสรรพคุณของตัวยาและหลักการจับคู่ยา ซึ่งขาดการเก็บข้อมูลด้านคุณสมบัติยา รสชาติและวิธีการใช้ยา ในด้านการแบ่งกลุ่มตัวยา เนื่องจากยาบางชนิดมีการบันทึกเกี่ยวกับสรรพคุณของยาแต่ไม่สามารถแบ่งกลุ่มยาตามหนังสืออ้างอิงได้ ทำให้การจัดกลุ่มยาเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกยาด้วยการบันทึกจุดเด่นที่สุดของยานั้น เช่น เหลียนฝางมีสรรพคุณในการห้ามเลือด สลายเลือดคั่ง ใช้รักษาอาการเลือดออกผิดปกติในโพรงมดลูก ดังนั้นเหลียนฝางจัดอยู่ในกลุ่มยาห้ามเลือด เป็นต้น

2. เนื่องจาก 《得配本草》 เขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงของประเทศจีน คำศัพท์ที่ใช้อธิบายอาการที่เกี่ยวข้องกับโรคนรีเวชจะแตกต่างจากคำศัพท์ในปัจจุบัน เช่น เสวยคุ (血枯) (ภาวะขาดประจำเดือน) เปาโพ (脬破) (ความผิดปกติของการขับปัสสาวะในสตรีหลังคลอด) ดังนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีสังเคราะห์คำศัพท์ให้เหมือนกัน อีกทั้งหนังสือต่อแพทย์เป็นเล่มเป็นหนังสือยาสมุนไพรที่รวมการรักษาโรคไว้ทุกแผนก ทำให้การรวบรวมหรือทำฐานข้อมูลสถิติเป็นไปด้วยความยากลำบาก

3. ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ตาราง Excel ในการเก็บฐานข้อมูล ซึ่งข้อมูลดิบที่ได้มีปริมาณน้อย ไม่สามารถใช่วิธีทางสถิติในการวิเคราะห์หรือประมาณข้อมูล หากอนาคตมีปริมาณของกลุ่มตัวอย่างเพียงพอ สามารถใช่วิธีทางสถิติในการเก็บข้อมูลและประมวลผล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

《得配本草》 เป็นหนังสือที่มีความโดดเด่นเรื่องการใช้ยาสมุนไพรและการจับคู่ยาในการรักษาโรคทางคลินิก ปัจจุบันการศึกษาวิจัยหนังสือเล่มนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ในอนาคตหวังว่าผู้สนใจสามารถศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ การใช้ยาเพื่อรักษาโรคอื่น ๆ ที่มีบันทึกในหนังสือ เช่น โรคอายุรกรรม ศัลยกรรม กุมารเวช โรคระบบคอหอยมูก หรือสามารถศึกษาหลักการและวิธีการจับคู่ยาเพื่อใช้ในการปรับปรุงสูตรยา หรือการสร้างตำรับยาใหม่ ซึ่งปัจจุบันหรือในอนาคตอันใกล้การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคด้วยศาสตร์การแพทย์แผนจีน เน้นให้มีความสำคัญกับการจับคู่ตัวยา การเพิ่มลดตัวยาในตำรับยา การพัฒนาตำรับยาใหม่ โดย 《得配本草》 เป็นหนังสือที่ให้ความรู้กับผู้สนใจศึกษาด้านใช้ยาสมุนไพรได้ไม่มากนัก

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์เหนียนลี่ หัวหน้าสาขาวิชาตำรับยาจีนมหาวิทยาลัยการแพทย์แผนจีนเทียนจิน เมืองเทียนจิน สาธารณรัฐประชาชนจีน อาจารย์ที่ปรึกษาผู้เปรียบเสมือนแม่ของผู้วิจัยเป็นอย่างสูงที่กรุณาชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลืออีกทั้งยังเอื้อเฟื้อองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนจีนให้กับผู้วิจัยอย่างล้นหลาม

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติที่ส่งเสริมโอกาสและทุนทรัพย์ในการศึกษาต่อและทำวิจัยของผู้วิจัย รวมถึงขอบคุณครอบครัว และเพื่อนๆ คณะการแพทย์แผนจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติทุกท่านที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจที่ตีเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

- [1] 严西亭, 施澹宁, 洪缉庵. 得配本草[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2007.
- [2] 南京中医药大学. 中药大辞典[M]. 上海: 上海科学技术出版社, 2006.
- [3] 高学敏. 中药学[M]. 北京: 中国中医药出版社, 2007.
- [4] 张玉珍. 中医妇科学[M]. 北京: 中国中医药出版社, 2007.
- [5] 王承平, 徐中环, 周波. “白淫”、“白浊”、“败精”之内涵辨析[J]. 河南中医, 2005, (3): 24-25.
- [6] 田代华, 刘更生. 灵枢经[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2005:129.
- [7] 边大进. 当归在妇科血证中的临床应用[J]. 陕西中医学院学报, 2013, (6): 108-109.
- [8] 李卫民, 李卫红. 方剂中生地黄配伍规律的研究[J]. 中华中医药杂志, 2011, (3): 483-485.

- [9] 来丽丽, 范红晶, 张宇燕等. 川芎用药配伍规律探析[J]. 中华中医药学刊, 2015, (10): 2335-2337.
- [10] 刘庆林. 香附药对的临床应用举隅[J]. 湖南中医药导报, 2002, (11): 642-643.
- [11] 周德生. 常用中药配伍与名方经药[M]. 山西: 山西科学技术出版社, 2006: 893
- [12] 尤昭玲, 文乐兮. 妇产科常用药对[M]. 北京: 人民军医出版社, 2004: 100.
- [13] 谭同来, 张咏梅. 使用临证对药手册[M]. 山西: 山西科学技术出版社, 2015: 273.
- [14] 周德生. 常用中药配伍与名方经药[M]. 山西: 山西科学技术出版社, 2006: 632.
- [15] 吕景山. 施今墨对药[M]. 北京: 人民军医出版社, 2005: 158.
- [16] 周德生. 常用中药配伍与名方精要[M]. 山西: 山西科学技术出版社, 2006: 837.
- [17] 李用粹. 证治汇补 [M]. 北京: 人民卫生出版社, 2006: 1-410.
- [18] 唐宗海. 血证论[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2013: 1-232.
- [19] 黄泰康. 中医配方学[M]. 北京: 中国医药科技出版社, 2000: 116-143.
- [20] 张介宾. 景岳全书中医临床必读丛书[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2007: 104.
- [21] 田代华. 黄帝内经素问中医临床必读丛书[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2005: 4.
- [22] 田代华. 黄帝内经素问中医临床必读丛书[M]. 北京: 人民卫生出版社, 2005: 116.